

da vsak obeh elementov ima svoje lastno življenje, pri tem se pa medsebojno dopolnjujeta. Pri Plešču je obleka mnogo naravnejša, manj shematična, bolj samostojna; samostojno se pod to valovito obleko giblje tudi telo, ki je le malo razgaljeno, a vendar dovolj, da dobimo jasen pojem o vsem, kar je ostalo zakrito. — Še v večji meri velja vse to za drugi kip naše priloge, za proroka Jeremija. Glava je kakor poznorimski portret kakega patricija, telo je še bolj razgaljeno, obleka še živahnejša in samostojnejša. Tako čudovitega zgiba, kot jo ima Jeremijeva desnica, bi ne znal dati svojemu kipu nihče, kdor misli po gotsko; pogledati je treba to prelepo ramo in zapestje in nam je takoj jasno, kam meri Donatellovo umetniško teženje.

Po teh prorokih je Donatello izrezal leseni križ (priloga IV.), ki sedaj visi v cerkvi S. Croce. Tudi glede tega nam zna Vasari postreči z anekdoto. »Ko je (križ) končal, se mu je zazdelo, da je napravil nekaj izrednega, in ga je pokazal Filipu di Brunellesco, svojemu najboljšemu prijatelju, da bi slišal njegovo mnenje. Filippo je po Donatovih besedah pričakoval, da bo videl kaj lepšega, in ko si je križ ogledal, se je nasmehnil. Ko je Donato videl, ga je prosil, naj mu kot dober prijatelj

pove svojo sodbo. Nato je Filippo, ki je bil zelo odkritosrčen, odgovoril, da se mu zdi, da je na križ pribil kmeta in ne telo Jezusa Kristusa, ki je bil zelo nežen in v vsakem oziru najlepši človek, kar jih je bilo kdaj rojenih.« Ta anekdota kaže, da je bil Vasariju duh tega Donatellovega dela že tuj; Križani se mu je zdel prenaturalističen, njegov obraz prekmetski; zato je umetnika s povestico rahlo pokaral.

Mi moramo soditi malo drugače. Iz vsega, kar smo doslej rekli o Donatellu, sledi, da mu je moralo biti naročilo, naj izreže velik križ, izredno ljubo. Sedaj je imel priložnost, da upodobi nago telo, da se brez ovire vda študiju anatomije. Mi iščemo na križu idealnega Kristusa, kakor Vasari in še bolj; Donatello ne tako. Enostranski, kakršen je bil nujno sam in kakršen je bil njegov čas, je videl v križu v prvi vrsti formalni problem, ki je že dolgo čakal, da se reši. Lotil se ga je in ga rešil, kakor kaže anatomska izborna izdelana prsna partija, ne meneč se za to, da je pribil na križ »kmeta« namesto »Kristusa«; bilo mu je za naturalistično eksaktnost kipa in nič drugega. Če je nam to danes premalo, kaže le, kako se umetnostna teženja in umetnostne sodbe spreminjajo.

KNJIŽEVNOST.

Prof. dr. Jos. Mantuani. **O nedavno najdeni votivni roki.** Ljubljana. Vel. 80, str. 25. Posebni odtis iz »Carniole« 1914, zvezek 4. — L. 1910. so našli v Drnovem (Nevidodunum) pri Novem mestu malo bronasto ročico, visoko 56 mm, ki ima na sebi upodobljene razne predmete, kakor kipec Zeusa, mater z otrokom, ovnovo glavo z nožem, tehtnico, kačo, krastačo, kuščarico in želvo, drugi simboli (pinjin češarek in orel) so najbrž odbiti. Znamenita najdenina se hrani v deželni muzeju v Ljubljani ter je 51. ročica te vrste, za Cislitvanijo je celo edina, za katero se zagotovo ve najdišče. Učeni muzejski ravnatelj g. M. dokazuje, da predstavlja roka frizijskega boga Sabazija, kateremu jo je darovala mati v zahvalo, da je ščitil njeno dete pred zlim pogledom; obenem tolmači vse simbole. Nove zaključke o Sabaziju bode drugod natančneje objavil in z dokazi podprl. — V slovenskem slovstvu je taka temeljita arheološka razprava bela vrana. Odlikuje se tudi po skrbnem, lepem jeziku. Le izraz zadranski (str. 4; prim. zahrbtni!) se nam ne zdi slovenski. Navedeno mesto sv. Avguština (str. 9) se ne da tolmačiti o zlem pogledu. Gre za dojenčka, ki še ne zna govoriti, ki pa že zavistno in pikro gleda po sodojenčku, ker sesa na istih prsih. Ako se otrok urokov ne more ubraniti, jih tudi ne more povzročati, ker mu manjka zavest.

Dr. A. Stegenšek.

Starine železnih in salajskih Slovencev. Fragment iz zgodovine ogrskih Slovencev. — Dr. Josip Gruden je pred dvema letoma dobil od tišinskega župnika, dr. Franceta Ivanoczyja, neki rokopis iz prve tretjine 19. stoletja ter ga nato objavil v 11. letniku Časopisa za zgodovino in narodopisje na str. 93—154, kakor tudi v posebni brošuri. Rokopis ima dva dela. V prvem je na kratko opisana starejša zgodovina ogrskih Slovencev, v drugem pa razmere med katoličanstvom in luteranstvom na tleh rečenih Slovencev do leta 1780. Izdajatelj je pod črto dodal mnogo opazk zgodovinske vsebine, za kar mu moramo biti hvaležni. Omenjeni rokopis je spisan v madjarskem pravopisu, kar je lahko razumljivo. Sedanjega našega pravopisa niso v začetku 19. stoletja poznali ne ogrski in ne ostali Slovenci. Tem je rabila bohoričica, pozneje nekaterim tudi metelčica ali pa dajnica. Pisatelj rokopa je jako goreč rodoljub ter rad govori o svoji ožji domovini. O raznih cerkvah ve povedati, kdo jih je postavil, obdaroval in jim preskrbel potrebnih duhovnikov. Razume se, da je treba take trditve sprejemati z veliko previdnostjo. Ta spis je najbrže prvi poskus, opisati zgodovino ogrskih Slovencev. Ker je pisatelj živel med ljudstvom, katerega preteklost je hotel razjasniti, je uporabil v svojem pisu marsikatero pripovedko, katero je slišal iz ust preprostega kmetiča. Iz spisa je razvidno, da so pastori,

ki so živeli med ogrskimi Slovenci, poznali Dalmatino biblijo in še druge slovenske knjige protestantovskih pisateljev. Spis, katerega je priobčil dr. Gruden, je zanimiv v zgodovinskem oziru, a ima gotovo še večjo veljavo za slovenskega jezikoslovca. Gospodu izdajatelju moramo biti hvaležni, da je priobčil ta spis ter ga rešil nemile usode, katera bi ga bila prej ali slej morda uničila.

Dr. Fr. Kos.

Pav. Flerè, **Babica pripoveduje**, II. V Ljubljani 1914. Natisnila in založila »Učiteljska tiskarna«. Str. 5—64 male 80. — Pravljice pisati ni lahka stvar; to sta videli že Utva in Mira pri Mohorjevi družbi, ki njunih pravljic nihče ne more uživati, ne otroci, ne odrasli, ne na kmetih in ne v mestu. Tudi Pav. Flerè je vzal svojo nalogo dokaj prelahko. Poezija naših narodnih pesmi mu je kar ginila izpod rok, ko je narodne pesmi predelaval v prozaične pravljice. Narodna pesem »Sveti Voljbenjk prekani hudobo« (Štrekelj, SNP., I. št. 630) je polna objestnega humorja. Že iz svetnikove obljube, da prepusti hudobi prvega romarja, ki bi prišel v njegovo cerkev, se čuje klic: le čakaj, kako te prekanim! — dve vrstici pozneje pa prosi Boga za romarja, ki ne bi imel duše, in precej priteče romar-volkec in ž njim se mora hudoba zadovoljiti. V Fleretovi legendi (str. 9.) pa je vsled pregostobesednega pripovedovanja, ki ima zgolj značaj parafraze, zmanjkalo vsega humorja. Voljbenkova obljuba je docela lahkomišelnost in zato ga je tudi »skrbelo vedno bolj, čim višje je rastlo poslopje. Vstajal je ponoči in molil k Bogu, naj mu pomaga, da bi ne bil pogubljen prvi romar, ki pride v njegovo cerkvico. Usmilil se ga je Bog in mu poslal misel, kako naj vnovič prosi« (str. 11). In tedaj šele prosi Voljbenk za romarja brez duše. Humorja ni v tem pripovedovanju niti betvice, poezije tudi ne, pač pa je v njem huda neprostovoljna profanacija svetništva. Podobno »Tomaž v Indiji Komandiji« (12). Iz legende (»Jesus postavi sv. Tomaža v Indijo, SNP., I., št. 571—576) so postale sanje pijanca Tomaža, ki se ga je v nedeljo zvečer preveč navlekel in je obležal do jutra v gostilnici. Povod za to premembo je dal nerazumljen uvod, ki se je vzela iz kake narodne napitnice in pritaknil v dveh rožanskih inačicah (SNP., I., št. 575—576) tej narodni pesmi. Neprimeren se mi zdi način, kako je pisatelj v pripovedki »Turki na Ptujski gori« (46) združil narodno pripovedko o tej božji poti s pesmijo »Turek označuje naše zastave« (SNP., I., št. 24—25), ki jo je skoro celo kar prepisal z rimami vred, dočim je uvod čisto suhoparna šolska priprava za štivo. Tudi z vzgojnega stališča ta pesem kranjskega narodnega pesnika, ki sramoti Slovence ostalih pokrajin, ni primerna za mladinsko knjigo. Nekoliko boljša, a v drugi polovici preveč posnetek je »Sestra, zakleta v ribo« (32); zvarjena je iz narodne pesmi »Sestra sv. Lovrenca zakleta v ribo« (SNP., I., št. 631) ter iz Milčinskega pravljice »Krivični mlinar in njegova hčerka« (Milčinski, Pravljice, Ljubljana, Schwentner, 1911, št. 55 sl.), ki se sama dokaj svobodno naslanja na narodno pesem »Godec pred peklom« (SNP., št. 65—66). Ostale pripovedke nimajo tako očitnih vsebinskih hib, pač pa je njihova oblika zelo okorna. Prožnosti in svežosti Milčinskega Flerè niti od daleč ne dosega. Celotni vtisk je ta, da spisi niso s poezijo prepojene pravljice, ampak deloma srednje dobre, deloma pa

tudi čisto šablonske učne slike, ki nikjer niso ohranile poezije naše narodne pesmi, kaj šele, da bi jo bile povišale in poglobile; posebno jasno se vidi ta šolski značaj zadnjim šestim spisom. Take vrste literatura pa, kot je ta knjižica, ima pravico do življenja le tedaj, če poezijo narodne pesmi poviša, vsaj pa ohrani. Dokaz Milčinski. — Tudi v sintaktičnem oziru ni vse v redu, posebno stava besed; dopovedni glagol stoji zelo pogosto brez posebnega razloga v začetku, osebek pa proti kraju stavka: »Zasmili se zemlja Bogu« (6), »Pokloni se sveti Arhangel« (6), »Skoči sv. Arhangel v morje« (7), »Vrže Voljbenk sekirico« (9), Pili so nedelje (!) popoldne bratci vince« (12), »Pogledal ga je človek, pa nič ni rekel« (14) itd. Nerodno se rabi pripovedni sedanjik: »Vida ravno dopolni dvajset let. In tisti dan je bila še pred jutranjo zoro Vida (!) na polju in je plela proso.« Itd. — Ne verjamem, da bi otroci kaj navdušeno brali te babičine pravljice, saj otroci najhitreje občutijo in najodločneje obsodijo, če iz povesti ne teče živi vrelc poezije. Ivan Grafenauer.

Izbrani spevi. Homerjeva Odiseja. Poslovenil Blazij Bevk z uporabo orig. besed. prev. J. H. Voss, A. Kragelja, J. Pindemonte, J. Minckwitz, Freund itd. Druga popravljena izdaja. V Gorici 1913. — Kdor hoče slovstvene proizvode prevajati, mora prvič popolnoma v oblasti imeti oba jezika, iz katerega in v katerega prevaja, drugi pa mora — zlasti če pesnike prevaja — imeti tudi nekoliko pesniške intuicije. S teh treh vidikov si oglejmo »popravljen« izdajo Bevkove Odiseje. Omejim se samo na prvi spev. — 250 *τοὶ δὲ φθινύθουσι ἔδοντες οἶκον ἐμὸν* prestavlja B.: »Čuj, snedeži grdi — skoro požrli so delež imetja«; izvornik pa pravi: oni uničujejo jedoč mojo hišo. 272 *αὔριον εἰς ἀγορὴν καλέσας ἦρωας Ἀχαιοῦς* se ne more reči »vsem v zborovanje vevaj«, aorist *καλέσας* ima ingresivni pomen »pozovi, pokliči«. 275 sl. »materij zraven svetuj, možititi se v smislu znamenja; — V hišo očeta nazaj bogatega naj se povrne, — Tam ženitnina naj bo, kot spodobi se ljubljenim hčerkam, — Ženin naj se zroči z darovi vsa obdarovana«. Homer ima na tem mestu popolnoma drugačno misel: Če pa mati hrepeni po drugi možitvi, naj se vrne v hišo bogatega očeta, ti pa (snubači) ji bodo pripravili (= naj ji pripravijo) ženitovanje in ji prinesli darila; *ἔδνα* 277 so pri Homeru vedno darila, ki jih ženin prinese nevesti (zakon — kupčija). Ker pa prihodnji verz 278 (*πολλὰ μάλ', ὅσσα εἰκε φίλης ἐπὶ παιδὸς ἐπεισθαι*) s tem pomenom ni združljiv, ga smatrajo filologi (Ameis, Hentze) za interpoliranega. Dalje je B. spustil dva verza 279 in 280 (Tebi samemu pa dam pameten svet, če hočeš ubogati: opremi najboljšo ladjo z dvajsetimi veslači) potem pa nadaljuje: »Brž se po svetu podaj, pozveduj po očetu prav skrbno, — Morda ti smrtnik kateri pove kaj in Zevs razodene — Potom poslanca, ki ti (naglašena brezglasnica!) ga on pošlje med vožnjo z novico.« V tej prestavi je precej Bevkove domišljije; Homer pravi: Pojdi, da poizveš kaj o dolgo odsotnem očetu; morda ti kdo izmed smrtnikov kaj pove, morda blišiš od Zevs prihajajočo govorico, ki predvsem prinaša vest ljudem. O »poslancu« in o »vožnji« nima Homer ničesar. — 287 Ako izveš, da živi še oče, se vrni v domovje! — Če se zgodi ti krivica, potrpi vsaj eno še leto; Homer: Če pa zveš, da oče živi in se